

MARVIĆ I MARULIĆ

Mirko Tomasović

Od nastanka i pojave *Judite* (g. 1501, 1521) Marko Marulić ima izvanrednu recepcijsku putanju u hrvatskoj književnoj kulturi. Ta je putanja doživljavala amplitude, ubrzan ili usporen ritam, ali je nit neprekidnosti održana u gotovo polutisućlječnom razmaku. Marulićevo auktorsko zadovoljstvo nad stvorenim djelom, izravno izjavljeno u tekstu *Judite*, možemo objašnjavati humanističkim uvjerenjem o bitnosti poezije i uspoređivati sa sličnim formulama pisaca iz preporodnog doba. No, držim da je u našeg epika nazočna iskrena samosvijest o trajnosti ispjevanih stihova, osjećaj dragosti koji prenosi na čitatelje, što se pokazalo proročanskim. Velik uspjeh *Judite* još za njegova života, golem utjecaj na hrvatske književnike tečajem cijeloga XVI. stoljeća, pouzdani znaci nastavka zanimanja u XVII. stoljeću te lektire Marulića i u XVIII. potvrđuju njegovo premošćivanje vremenskih i literarnih razdoblja. U prošlom stoljeću, kad se oblikovala nacionalna znanost o književnosti i određivao povijesni raspored pjesničkih veličina u sistematizaciji i prosudbi tradicije, činilo se da će Marulić ostati u krugu povlaštena filološkog tumačenja, više kao paradigma utemeljitelja, promicatelja etičkih, kršćanskih vrlina i uzor-rodoljuba nego kao živi umjetnik riječi. To je očevidno po suzdržanom usvajanju Marulićeve poezije kod prvih romantika (o čemu sam govorio na prošlogodišnjem Okruglom stolu), po ocjenama o njezinim estetskim dometima u historiografiji (ne samo Maretića, nego, primjerice i Medinija). Hrvatska moderna, artikulirana na samu početku ovog stoljeća u jeku svehrvatske proslave Marulovih slavni obljetnica, u tvorcu *Judite* nije cijenila tek znamenitu, muzejsku figuru, već je s probuđenim novim senzibilitetom osluškiivala njegovu davnu riječ. To zorno svjedoči pjesnički odziv Vladimira Nazora, Milana Begovića, Gjura Arnolda, a vrhu svih legendarni sonet *Oproštaj* Tina Ujevića. U međuraću i prvom poraću Marulić je preživio, kako-tako, nalete raznih ideoloških kritika i tendencioznih tumačenja, da bi se za posljednja tri desetljeća vrnuo na naš književni zemljovid u zaslužnoj odori nacionalnoga klasika, uzorna pisca, s njegovim pravima i obvezama nas baštinika. Mislim da više nema dvojbe je li »splitski začinjavac« književno-povijesna vrijednost za skupno sjećanje? Sklon sam vjerovati da je konačno Maruliću posvjedočena i kategorija povrh toga, kategorija autentičnoga, poticajnog pjesnika,

tvorbenika hrvatske poezije i u ovodobnoj njezinoj sudbini. Lûk je velik i veličanstven od, recimo, Petreta Hektorovića do Tonča Petrasova Marovića (1934–1991), od renesansne ekloge, do postmodernističke poeme. Tončeve nam pjesme poput ekrana pokazuju da Marulova poezija »harvacki složena« 1501. emanira kroz more i tmine vijekova neistrošivošću.

Veza Marović – Marulić već je toliko apostrofirana u kritičkim osvrtima na neke Marovićeve tekstove, da je stekla pravo javnosti. Pokušat ću joj stoga u marulološkom okviru dati komparatistički opis, proširujući je. Riječ će biti, naime, ne samo o Tončevim pjesmama, nego i o njegovim četirima kritičko–esejističkim zapisima i jednoj noveli. U nekadašnjem splitskom časopisu *Vidik* (30–31/71) Tonči je bio objavio netom nastali ciklus pjesama, među kojima i *Trogirski triptih*. Pozornost mi je već onda privukao kao uredniku *Vidika* treći dio triptiha, *Pjesma od spolia*, gdje nahodimo programatski usklik, geslo:

iz jezika ditinstva
u ditinstvo jezika
o Marule! Pojti ćemo
(*Vidik*, o.c., str. 21)

Ipak, tada jedva da sam bio svjestan znakovitosti tog izričaja, koji se u zbirci *Premještanja* (Zagreb 1972) i u dojučim objavama pojavljuje kao samostalna kitica,¹ gdje je stih »o Marule! Pojti ćemo« tiskan drugačijom vrstom slova, jer je zapravo preuzet iz Tinova soneta.² Vrijeme, kad je nastao *Trogirski triptih*, sredina 1971, više nije bilo vrijeme nade, nego strepnje, kad su se zle sile jatile nad Hrvatskom:

cijeć tolicijeh najezdah
stoke od Istoči
gada od Zapada
kraj tolikijeh tuzemnih pijezdah
nije nas mogla škapulat ni Judita

Jasan je kontekst, jasne su konotacije priziva na Juditu i to Marulićevu. Pjesma se nastavlja, marulićevski (u dosluhu s rekvijalnom *Dies irae*):

kad nas bidnu ukopati
vas nan spomin
i sav osin
i baščina
i taščina
i vaščina
staće na jednoj lopati

Očevidno, pjesnik se prisjeća Marulićeve dvostihovne pjesme *Svit je taščina* i na nju srokovno uključuje dvije jake riječi iz Marulova vokabulara: *baščina* (tako Marulić u prijevodu spisa Tome Kempenskog prenosi pojam *patria*), koja je puna

¹ Vidi Tonči Petrasov Marović, *Suprotiva*, Zagreb 1981, str. 123; *Odabrana djela I, Pjesme*, Split 1992, str. 109. Od *Premještanja* naslov joj je *Pjesma od spolja*.

² *Oproštaj, Hrvatska mlada lirika*, Zagreb 1914, str. 126.

nježnosti, pitomosti, te *vaščina* (pogrda) gnjevnog prizvuka. U spomenutom ciklusu, tiskanom u *Vidiku*, uz pjesmu *Emanuel Vidović* Tonči je uz neke izraze pribilježio tumačenje, pa navodi da *prilika* u 18. stihu ima »Marulićevo značenje«, tj. istoznačnica je *primjera*, *slike*. Ta godina 1971. bila je i godina 450-te obljetnice prvotiska *Judite*, Tonča je dobrano zahvatio marulićevski virus, a kako se godina bližila jeseni, jubilejska su se očitovanja gasila i uštkivala. U pjesniku se zbio preokret. U Marulovoj domovinskoj tjeskobi otkrio je davnog sudionika svoje tjeskobe, u njegovoj čakavskoj *riči* pjesničkog pretka. O tome postoji dokument, zapisan sedamnaest godina poslije: »Meni se pak dosta dugo (...) činilo da je sva naša književnost napisana lošije, površnije — negoli smo živjeli, a živjeli smo i umirali tragično (...) Takvom mi se činila i *Judita*. Ali samo do određene godine, i one arhetipske, usudno stjecišne situacije kada mi se — poput žive rane na slabinama — otvorilo / dogodilo/ zbililo ono aristotelovsko ponovno prepoznavanje: anagnorisia (...) JUDITA – lik biblijske, za Nebo i za mač Onoga Koji Jest zaručene, udovice i Marulovo, za hrvatsku književnu baštinu počelno i portalno djelo ukazala mi se kao vrelo i uvir, kao korito krvi jedne književnosti i narodnosno pulsirajuće bilo...«³

*Pjesma od spolija*⁴ imade žarište u poetičkoj formuli »iz jazika ditinstva u ditinstvo jazika«. Jedan je njezin pol *recognitio Maruli*, epifanijsko spoznavanje Marulića, koji je *fons et origo* hrvatskoga književnog usuda, drugi je zaokret prema vrijednostima čakavskog medija kao prvom pjesnikovu govoru. Čakavština je sljubila ishod individualnoga i kolektivnoga spominjanja u sretno stiliziranoj sintagmi, koja će, kako će se vidjeti, kolati u kružnom toku kritičkoga čitanja nove faze Tončeva pjesnikovanja. Valja pripomenuti da se u njegovu zavičajnom selu Mravincima rabi dosta čvrsta štokavica, a posvajanje Marulića na stupnju jezičnosti zbiva se kroz čakavicu, koja je Tonču ne materinski nego majčin izriječ, upamćen od majke Donke, blage uspomene, Kaštelanke iz Sućurca, predjela starohrvatske slave i povijesti. Tu čakavica, ako se zadržala, kao da gaji neki arhajski kolorit, marulićevsku uspomenu. U mravinačkoj poemi *Groblje na Glavičinama*, ispjevanoj »Ljeta 1971« stoji:

majčina čakavica
dopodne tisućljeća⁵

Iste godine, istog ljeta nastala je najznamenitija pjesma ove faze, *Suprotiva*, s nadnevkom: Split, 1501–1971. Ako *Pjesma od spolija* implicira leksičku parafrazu Marulića, *Suprotiva* implicira djelomično i leksičku i metričku, jednu dimenziju povrh, metričku, Tinova soneta *Oproštaj*, koji je, kako pjesnik izjavljuje,⁶ bio vodičem pjesnikova *felibriža*. »I onda kad je došlo doba (da se lapot proba) i osijedje-la jezika sazorile mi zjene, ja sam u samo dva dana pojmio / primio Marulov leksik i metriku — te napisao SUPROTIVA. Ništa nisam izmislio, živio sam sve to, ni za što zaslužan: bijah samo vjeran, nadam se i vjerodostojan — *medij*. Jazika, tj. naroda.«⁷

³ »*Judita*« — *tečevina zauvijek*, *Mogućnosti*, Split, br. 7–8, 1988, str. 571.

⁴ Latinska riječ *spolium* znači: oderana koža, plijen. Spolij je također dio stare građevine korišten za novu.

⁵ *Premještanja*, str. 77.

⁶ Usp. o.c. (bilješka 3), str. 572.

⁷ *Ibidem*.

Pjesma je najprije priopćena u *Kolu* (br. 10/1971), časopisu, koji je već, kako su to govorili pobjednici kod Karadordeva, bio određen za odstrel, na čelu odjeljka u tom broju pod natpisom MARULOVA SLAVA. Urednik Igor Zidić pojmió je *Suprotiva* kao pjesničku apoteozu Marulića u istinskom času povijesti. Marulova *vispoetica*, čini se, doživljuje reinkarnaciju:

Ovod s vrja stine dok po moru pline
svit ka napo cine ki s mrmnjan'jem stine
spomin na te sine jazik da prosvitli
pri vengo pogine Marule moj svitli
Ča nan sve ne priti (kâ da smo od juće)
grst gusa i priti prirok pritač muće
dokla išćeš kjuće ostoneš prez kuće
o haruacchi puće ov haracchi puće
nadanja sve jućeg

U početnim dvjema kiticama idemo li Marulovim stopama, nahodimo u pjesničkoj tvorbi transmisiju leksika, stihotvorstva, čak i pravopisa, u moderni pjev i u ovovremeni čakavski idiom splitskoga prostora. Upozorio bih na poseban imitabilni znak, na uporabu svečanasnoga dvostrukosrokovanog dvanaesterca, iskušanova u *Juditi*, koji zapravo iziskuje četverostruku rimu. Stih je, naime, građen na normi svoje cjeline i njezina polustiha. Polustih, šesterac, mora biti sintaktički završen, obilježen je cezurom, parnom i dijagonalnom rimom; cio stih također, jer je element dvostiha, koji susljedno prelazi u četvorostih, kvadrigu, kako to nazva Nazor, sa sustavom rimovanja *a a; b b; b b; c c* (*Judita*, I, 1–4). Tonči je dobro poznavao Marulovu metričku kajdanku i njoj u počast u prvoj je kitići razvio šesterostruki srokovni stijeg, *a a; a a; a a; b b* s kojim je povezao i drugu kiticu *b b; c c; c c* (s pripjevom *c*, s pridodatkom, dakle, sedme istovrsne rime.) Posrijedi je nova artistska jeka *Juditina* stiha, koji je inače na vrhu hrvatske piramide metričke kreacije. Zasjeкао se taj stih, poput preklapanja sirenskog zova i jerihonske trublje, u Tončevo svekoliko biće, toliko da ga zaželio u pogrebnoj smotri životnih okrepljenja: »Najdraži dvostruko rimovani dvanaesterci iz *Judite* ili *Molitive suprotiva Turkom* ('Ne daj da nas dave pogani nogami...') Marka Marulića Splitsanina.«⁸

U četvrtoj strofi:

A horugva ćuhtaše oduvik črljena
daleč se vijaše šandarca počtena
ludi zid se smije pazar i zidine
Polača ne grije rđa čad i cidine

dvanaesterac je srokovno olabavljen, u tom je pogledu nalik na dvanaesterac iz Marulove *Molitive*, tj. rima se iz jednoga dvostiha ne prenosi u drugi. Jezična je sprega usporedno prizivanje i Marula i Tina, čiji sonet *Oproštaj* ima na početku zadnjeg stiha vrlo lijepu marulićevsku sintagmu (»Chorugfa nam chiuhta...«⁹). U nastavku *Suprotiva* nema više programiran strofički ustroj, ali se pri opetovanoj

⁸ *Umjesto odbora za ukop, Adrias 2*, Split 1989, str. 345.

⁹ Tin je oponašao i Marulićev pravopis u djelu nav. u bilješci 2.

apostrofi oca hrvatske književnosti čakavskom omiljenicom iznovice javlja »nepravilna« kvadriga:

Nemoj mi se jutit Čale vapaj lipi'
ne more se ni čtit kad vašćina sipi
vsi kâ da su slipi tekar rukan vidu
potriba nas kripi rasap i odhodak

Leksički podsjećaj *Čtit* navire iz Marulove posvete *Judite*: »Tuj historiju čtući...«, *vašćina* se udomačila u napregnutoj elokvenciji. No u zaglavku ili, kako bi Tonči rekao, zaslovu pjesme tekar je došlo do zgusnuća leksičke asimilacije:

Uro stara i gustirno, zar ćemo podriti
pirilit i dičen'je last har i taščinu
kad tuji na našen preže nas požriti
mi svač'ji na svomen tiščimo baščinu
nišč šćit od kamen'ja
korablju od činjen'jâ.
– OUDI –
ka se na te i sve nas svode
dokol budu svitit zvizde, teći vode

Uzmimo u ruke Moguševe *Rječnike*¹⁰ Marulićevih tekstova i provjerimo redom: *ura, gustirna* (gusterna), *podriti, pirlit, dičen'je, last, har, taščina, prežiti, požriti, tiščiti, baščina, šćit, kamen'je, korablja, činjen'je, oudi* (ovdi). Sve su to riječi, što ih je Tonči upamtio kod svojeg uzora. Posljednji je navedeni stih pače citat iz *Judite* (I, 144), i to se želi naglasiti, pa je u bilješci zabilježen podatak o vrelu. OUDI, velikim slovima, jer tako Tin odpočinje svoju zvonjelicu oponašajućom grafijom. Riječ je bjelodano ne samo o metričkom revivalu, stilskom postupku, nego i o jezičnoj namjeri, uskrснуću izraza iz Marulićeve riznice, koje suvremeni pjesnik čuti neumrlim. Stoga ih slaže u svoje stihovlje i po cijenu čitateljeve možebitne potrage za značenjem (*podriti, pirlit, last, har, prežiti, horugva, čuhtati, čtiti, prirok, pritač, cidina, vašćina*). Ima na pameti »bogovski sonet«¹¹ *Oproštaj*, iz kojega je u biti nekoliko Marulićevih izraza dezaarhaizirano: *zastarjelice* postaje nove pjesničke riječi. Sudeći po sudbini *Suprotiva*, kazuju to česte izvedbe i krasnoslovi pjesme, namjere će se i ostvariti.

Formativnu ulogu Tinova soneta Tonči ne skriva. Štoviše, on je ističe montažom citata u svoju pjesmu, priznaje ju¹² za sugestiju sretna otkrića vlastitih jezičnih korijena i čakavskih gena hrvatske književne baštine. Možda se i takmi s tim sonetom, jer mu nije nedostajalo pjesničke samosvijesti. *Suprotiva* potvrđuje izrazitost autorske jezične tvorbe, ali i vidovitu načitanost u našoj složenoj stihovnoj predaji, uranjanje u višeetapne joj slojeve. Imponira proučenost *Judite*,

¹⁰ Vidi *Sabrana djela (Opera omnia)* Marka Marulića I, II, XII, Književni krug Split 1988, 1993, 1989.

¹¹ O.c. (bilješka 3), str. 572.

¹² »Želio bih još samo kazati da sam zavolio Marulićevu čakavicu najprvo preko majčine, materine čakavice, čakavštine, ali i putem (...) *Oproštaja* Tina Ujevića«, o.c. (bilješka 3), str. 572.

njezina duha, tijeka i izrijeka u iskanju pjesničkog iskona Tinovom silom nizvodnicom. Naziremo znakovit poezijski smjerokaz: MARULIĆ UJEVIĆ MAROVIĆ MARULIĆ.

Stihovi tiskani u *Vidiku* (30–31/71) i *Kolu* (10/71) naišli su na odobravanje štovatelja Tončeve lirike, čitali su se sa zadovoljstvom, koliko se sjećam, i izvan tog kruga. Pojedini stihovi, štoviše, postadoše čuveni, što je znak da je jezična novina bila u dosluhu s ukusom vremena. Pamtim još uvijek usmene pohvale hrvatskih uglednih književnika, izrečene u mojim zagrebačkim razgovorima, pohvale na račun Tončeve pjesničke siline i na račun građanske hrabrosti. Prva zapisana kritička reakcija došla je iz pera pokojnoga Vojmila Rabadana, erudita (i glede Marulića) s istančanim smislom za umjetničku riječ, koji je u *Čakavskoj riči* (2/72) u okviru studije o Maruliću kao kulturnom piscu za hrvatske književnike, likovnjake i glazbenike *Pjesmu od spolija* i *Suprotiva* dosta potanko označio. »Pravi suvremeni dah u sadržaju i fakturi donose *marulićevske* pjesme (...) Tonča Petrasova Marovića«. Upozoruje na lapidarnost i »ubojitu misaonost« nekih mjesta i pri tome navodi gnomski karakter primjera (»Dokla išćeš kjuče ostaneš prez kuće«, »iz jazika distinstva / u ditinstvo jazika«), tvrdi da se *Suprotiva* »nadovezuje« na *Molitvu suprotiva Turkom* i da po toj pjesmi novi naraštaj od Marulića preuzimlje njegov bič.¹³ Pjesme su se zatim pojavile u zbirci *Premještanja*. Recenzenti te knjige u svojim su napisima (Lj. Mifka, V. Tenžera, Z. Maković, T. Maroević, A. Škunca, T. Ladan, Lj. Cvijetić)¹⁴ odreda valorizirali povratak Maruliću, izdvajali oba sastava. Neki čak i naslovnom indikacijom: *Mjera jezika, mjera igre* (Maković), *Nova čakavska riječ* (Maroević), *Modernist u dijalektu* (Ladan), *Gnjev i pjev* (Cvijetić). Marulićev dohod u živo tkivo nacionalnog pjesništva tako je verificiran.

Hude godine 1972. Tonči je napisao poemu *Hembra* datiravši je ovako: »U Splitu gradu, sićanj započe a misec zrilvoća okonča istorice et allegorice, MCMLXXII«, koja je tiskana 1976.¹⁵ Datacija preslikava Zoranićevu dataciju *Planina* i to ne pukom retoričkom igrom. Ta snažna poema hrvatskoga ovovjekovnog pjesništva, naime, isprepletana je mnogobrojnim natuknicama, citatima, izričitim konotacijama na davnu riječ i njezine poslenike (Poljički statut, Zoranić, Držić, Hektorović, Lucić, pa T. Arhidakon, Janus Pannonius). Dakako jedno je ime među njima posebice istaknuto M A R U L, koji je zapravo pokrenuo cio taj proces presađivanja i preslikavanja nekadašnjega u današnje. Na početku *Hembre* srest ćemo dvostih, vjeran Maruliću i njega dostojan:

stolnjak sjaše zlati ki drivu zavidi
pečal oda vrati ča nas razuvidi

I, 9–10

Ustanovljena referencija Marulić–Tin je svojevrsna invokacija trećeg dijela:

A vi oudi

III,1

¹³ *Marula prilika u tvorenju bašćinika, Čakavska rič*, br. 1, Split 1972, str. 114.

¹⁴ Vidi Mirjana Marović, *Važnija literatura o T. P. Maroviću, Odabrana djela I*, str. XXVIII–XXIX.

¹⁵ Tonči Petrasov Marović, *Hembra*, Biblioteka, Zagreb 1976, bez paginacije. U *Odabranim djelima* nalazi se samo izbor iz *Hembre*, pa ima poteškoća pri citiranju, osobito zbog grafičke i likovne specifičnosti zadane od auktoru.

Prepoznati je u dijelu stiha (IV,4) »po navadi naših začinjavac« Marulovu formulaciju iz posvete *Judite* (26) »po običaju naših začinjavac«. Da je posrijedi pozoran čitatelj Marulove svekolike hrvatske poezije, uvjerit ćemo se po prezimanju makaronskog dvostiha iz pjesme *Poklad i korizma*:

govoreć: Memento homo quod cinis es,
et parvo momento u lug se razliješ.

143–144

romoreć:

MARUL. Memento homo quod cinis est (?),
et parvo momento u lug se razliješ.

Hembra, IV,14–15

Na okrajku je, dakle, ispisan izvor, kako se to činilo u starim knjigama, primjerice, u Zoranićevim *Planinama*. U VIII. dijelu opet je grafički eksponirano *o n d i*, a u XIII. (zapravo epilogu) na sličan način *M A R U L* s kojim se rimuje:

(m)učeci nas da nî zarul,

što je adaptacija Markova *post–scriptuma* pjesmi *Spovid koludric*:

i vidit ćeš: Marko Marul,
toj ućeci, da ni zarul.

517–518

U epilogu je također Marulićeva poetička sintagma »po zakonu starih poet« u funkciji razlomljena pjesničkog diskursa, te možemo zaključiti da se *Hembra* začinje i okončaje izravnim prizivom Marulove asistencije u poemi. Znakovito je da se interpoliraju umetci iz raznih Marulićevih pjesama, ali i dijelovi rečenice iz Marulićeve posvete, koja pregnantno određuje dug *Judite* prema tradiciji (»naši začinjavci«, »stari poeti«). *Hembra* je velika točka Tončeva povijesnog promišljanja pjesništva i postojanja, suživota znakovlja raznih vremena, osjećajnosti, pobuda i trauma u auktorovoj intimi s Marulovom korabljom u dalekozoru. U studiji *Smrtna kazna jezikom*, pogovoru reprezentativnoj ediciji Tončeva odabrana pjesništva u biblioteci *Zlatna školjka* NZ Matice hrvatske (Zagreb 1981), Zvonimir je Mrkonjić s kritičkim afinitetom ukazao na *Hembrine* domete postavivši tezu da sve »što stvarno sudjeluje u razgradnji jezika ditinstva sudjeluje u jeziku poeme« i da Marović »u pobuni protiv logokratskog autoriteta nalazi u Maruliću neautoritativnog oca.«¹⁶

U pjesmi *Badnjak u Getu*, napisanoj početkom osamdesetih ponovo izranja Marulićev lik:

Palača isparava
povijest isparava
njihna zdvojnost i vaša pobožnost
Marule i Emanuele
isparavaju stihovi i slike
uvidi i volje
nasilja i svetosti¹⁷

¹⁶ Str. 208.

¹⁷ *Osannica*, Zagreb 1984, str. 73.

Uz Marulića apostrofira se i Emanuel Vidović, kojemu je u *Vidiku* iz 1971. posvetio čakavsku pjesmu, obrativši mu se »moj šjor Pitur.« Osjetljiv, možda i preosjetljiv, na destrukciju povijesne duhovnosti i zavičajne umjetnosti splitskog prostora, na rasap vrijednosti, Tonči je u Maruliću i Vidoviću pronalazio utočište, u ime njih slao opomenu. Pjesmi *Tvrđalj*, priopćenoj g. 1988.¹⁸ stavlja karakterističan motto: »Za reći rič pravu ...«, drugi dio Hektorovićeve stiha u pohvalu Maruliću iz *Ribanja*:

Li Marul nad svima, za reći rič pravu,
najveću čast ima i diku i slavu.

Tvrđalj ga naravno podsjeća na Hektorovića, a Hektorović na Marulića. Taj dvojac je, priključivši mu Zoranića, ponajpoznatiji u *Hembrinoj* retrospektivi hrvatske poetske »prošastosti«. Zamjećujemo da iz te prošlosti Tonči ponajprije posvaja renesansne poete, kojima je Marul stožer. Njegova jezična i stihotvorna regeneracija Marulića s punim auktorskim ulogom a ne hirom mode znakovit je gib u našoj pjesničkoj suvremenosti, koji teži i ostvaruje pretapanje tradicije i moderniteta u važnom trenutku hrvatske književne kulture. Pjesničko posvajanje, dakle, posljedak je promišljanja i individualne kritičke svijesti, što potvrđuju i stavovi u napisima.

U eseju *Nazočnji Marulić, iliti klasik ukratko*¹⁹ sa samog početka 1972. tvrdi: »Ako hrvatska književnost smije polagati pravo na to da imade svog klasika, uzeta u(...) značenju toga eminentno eliotovskog pojma, onda je to (...) MARKO MARULIĆ PEČENIĆ SPLIČANIN.« Vidi u njemu »iznenađujuće ukorijenjena, univerzalna i prostrana pjesnika«. Citirajući mu neke stihove, prisposobljuje njihovu evokaciju s eliotovskom i poundovskom, to će reći da uočava izvanvremensku, neistrošenu sugestivnost. Desetak godina poslije sažimlje svoj pogled na *Juditu* kao »prvu veliku, uistinu autorsku evropsku, najklasičniju knjigu hrvatskoga jezika i naroda«, koja je »neka vrsta praga i vrata na domu usuda i duha, svijesti i samosvijesti.«²⁰ U ljeto 1988. (16. lipnja) u Splitu je svečano predstavljeno kritičko izdanje *Judite* u nakladi Književnoga kruga. Tonča je, iako već nagrižena bolešću, to izdanje razdragalo, pa se pojavio na predavljanju i pročitao svoj zgusnuti tekst *Judita – tečevina zauvijek*, koji je više puta navođen u ovom priopćenju. Tekst, naime, oblikuje njegovo integralno poimanje oca hrvatske književnosti, stanovita je *ars poetica Maruliana*. Kao literarni uzorak zavrijeđuje posebnu pozornost, prvorazredni je dokument za spoznavanje nekih pjesničkih pretvorbi auktora. Ispovijeda unutarnje prožimanje s Tinom i Marulom, nespokoj hrvatskog pisca: »A poezija je meni prije i više sloboda negoli ljepota; ali, ako je sloboda, onda je i ljepota. Kaj ne!« *Juditu* doživljuje kao »tekst–usud naše trajne situacije, koju kroz nj neprestano iznova prepoznajem«, njezinu čakavicu kao »najhrvatskiju glazbu.«²¹ Zanimljivo je da je u jednom tzv. tvorničkom listu²² napisao recenziju novoizšla izdanja Marulićeve spjeva.

¹⁸ *Moći ne govoriti*, Zagreb 1988, str. 57.

¹⁹ *Slobodna Dalmacija*, Split, 8. siječnja 1972, str. 3.

²⁰ *Slobodna Dalmacija*, Split, 19. studenoga 1983, str. 5.

²¹ O.c. (bilješka 3), str. 572.

²² *Dalmacijacement*, br. 346, Solin 22. lipnja 1988, str. 10.

Napokon, jedna fama o Maruliću, predmetom je Tončeve poetske novele, nazvane *Noć za Marulića*.²³ Tobažnja kobna Markova noćna pustolovina, u kojoj je njegov prijatelj Petar Papalić ubijen i bačen s prozora pred njegove noge, dok je čekao na red za pristup zajedničkoj im ljubavnici, u hrvatskoj je književnosti izazvala više obradaba. Zabilježio ju je talijanski potucalo Agostino Santi Pupieni (Venezia, 1744), poslužila je za pripovijest Vjenceslavu Novaku, za dramu Krsti Pavletiću i djelomično Franji Markoviću. Makar je davno oborena vjerodostojnost te pri-povijesti, ona je zbog literarnog scenaria mamila pozornost. Tonči je uzeo samo pozadinu legende, a interpretira Markovo proživljavanje dok mrtvog Petra prebacuje od Palače do Sustipana, gdje će ga uz pomoć redovnika pokopati. Marulić se u Tončevoj imaginaciji pojavljuje na splitskom starom groblju, lokalitetu inspirativnom za njegovu poeziju, na neki način za njega svetom. Pripovjedač u ovomu štitu nastoji istisnuti bezuspješno pjesnika, a na jednom se mjestu aplicira Marulićev opis Suzanina vrta na Sustipan:

Čeprisi ter borje, ter varbe zelene,
zeleno javorje, zgor loze vodene,
Susana, 93–94

Na drugom se Holofernova ložnica smješta u Split kao odaja Markove i Petrove ljubovce:

Postilja je bila na sridu komori,
Mehka, čista, bila, s pisani zastori.
Judita, V, 195–196

I ovomu je narativnom tekstu, kako vidimo, prisutna ilustracija Marulićevim izvornim stihovima, koji su Tonča privlačili i kao uspjeta pjesnička mjesta.

Primarni komparatistički opis s *Noću za Marulića* tako je iscrpljen. U zaključku spomenimo da je novoizašla zbirka Marulovih pjesama, *Pisni razlike*, asocirala Tonka Maroevića na Tonča Marovića. Klasificirajući Marulove pjesme, on u njima nahodi i temperamentnost, polemičnost, bockavost, korozivnost, na kojoj ga je crti »kongenijalno nasljedovao njegov kasniji sugrađanin Tonči Petrasov Marović.«²⁴ Tonkova tvrdnja počiva na postojanom kritičkom praćenju Marovićeve poezije i njezinih stilsko–jezičnih artikulacija, na pomnom uvidaju auktorske cjeline. Marul je jedna od šifri za razumijevanje Marovićeve pjesničke pojave, ali isto tako Marović nas približuje osluškivanju Marulove riči kroz zapreke mnogostoljetnog vremena.

²³ *Start*, Zagreb 28. V. 1980, str. 92–93.

²⁴ *Pisni razlike*, Sabrana djela Marka Marulića, Split 1993, str. 34.